

„Застава“ излази трипут у недељи: средом, петком и недељом.

ЦЕНА ЈЕ ОВА

за Аустро-Угарску:

на пољу годину	12 шор.
на поља године	6 "
на четврт године	3 "
на један месец дана	1 "

за Србију:

(у сребру)

за годину 120 гроша, на поља године 60 гроша, а на четврт године 30 гроша чарш.

ЗАСТАВА.

О Г Л А С И

рачунају се по количини врста или места које заузимају из оваких ситних петак слова, и за сваку врсту плаћа се увек по 6 новчића а за жиг сваки пут батка по 30 новч.

Д О П И С И

шаљу се уредништву, а црпитлата и оглас администрацији „Заставе“ у Нови Сад, у кући под бројем 11 и 12 у дунавској улици

Рукописи не враћају се натраг.

БРОЈ 11.

У НОВОМЕ САДУ, У ПЕТАК 26. ЈАНУАРА (7. ФЕБРУАРА.) 1873.

ГОДИНА VIII.

ЗНАЧАЈ САДАЊЕ ПОЛИТИЧКЕ БОРБЕ У АУСТРИЈИ.

Од како је сплеткама уставоверни Немаца у Аустрији а помоћу гр. Андрашије, који је у тој прилици преставао (или бар хтео да важи) Угарску, пошло за руком оборити министарство Хохенвартово, а с тим и започету акцију изравнања тамошњих народа, — од тога доба не само да се пројавила борба између државоуправне опозиције и уставоверни Немаца, него је још и порасла тако и толико, како јој је тешко наћи пара у вестници „уставне борбе“ игде на свету.

Уставоверни Немци раде свом снагом, док им је још власт у рукама, да у оној половини аустро-угарске државе за увек утврде своје господарство над осталим народима тамошњим. Немачки народи, Чеси, Пољаци, Словени из свију покрајина и Срби из Далмације и Боке Которске, а и један део сами Немаца, као што видимо на чисто немачкој круновини Тиролској, опирају се тој тежњи супремације уставоверне немачке странке, и тај отпор с једне, навала пак са уставоверне стране да своју тежњу оствари, сачињава суштину међусобне борбе.

Борба између државоуправне опозиције и уставоверни Немаца у Аустрији и стара је и позната је довољно нашим читаоцима. Она траје у данашњем облику више мање, од оног дана, кад је децембарски устав аустријски у живот ступио. Словенски народи као такви нису могли признати тај устав ради његове основне мисли, која је управљена против народне индивидуалности немачки народности у држави; као претставници пак поједини краљевина и земаља са аутономним правом, које истиче из историјског основа, такође су морали стати у опозицију против децембарског устава, јер је овај аутономно право дотични краљевина и земаља скучио, свео на нулу, ограничив их на просто механизам неког формалног посредовања између становништва државног и средишног парламента, рајхсрата. Ради цели, којој је посвећена основна мисао децембарског устава аустријског, наиме да Аустрија удари и одржи тип чисто немачке државе, ставила је немачка уставоверна странка, тај устав као творац његов, на централистички основ, чиме је да како по природи саме ствари, аутономно право поједини краљевина и земаља ограничено морало бити. Уставоверни Немци, имајући споменути цел пред очима, нису ни могли другачије поступити. Над већином народа утврдити власт и господарство мањине, могуће је само силом и насиљем; правом никако не. Наравно да је друго питање: докле ће сила моћи трајати.

Словенским народима придружили су се они Немци, који су у децембарском уставу спазили опасност по своје вероисповедно чувство и отуда по саму основу друштвеног живота, — католици. Тиролеца је нарочито с тога разлога ступила у опозицију. Там прираштајем државоуправна опозиција у Аустрији премашила је куд и камо две трећине целокупног становништва тамошњег, јер само словенска племена извасе толико.

У таквом сразмеру стојећи, морали су уставоверни Немци врло брзо истрошити своју моралну снагу у неједнакој борби и ми се нимало не чудимо, што их наскоро видесмо, да употребеше сурову силу, да приводе опозицију на признање њиховог устава.

Не мислимо писати овде историју Аустрије за последњи пет шест година, те да ређамо све, шта су Немци употребљавали у тој борби за сретства и којим се начином и како борила државоуправна опозиција. То је и тако све познато, као што је познато и та околност, да се сва жестиња борбе усредсредила у Чешкој. Уставоверци уочилих врло добро, где је глава целом опозиционалном покрету против њиховог устава, те притискоше Чехе разним невољама. Као што је Мојије — по казивању библије — да застраши египатске фараоне, напуштао на Мисир свакојаку мбру: болештине, и свакојаки гад, који тамани људе,

не би ли тим начином приволео исте, да пуште избрани народ божији, да мирно изиђе из земље — тако је прво уставоверно министарство напустило већ год. 1867, дакле у првим данима свога устава, разну модерну, политичну мбру на Чехе: ошадно стање, политични и прески процеси са тешким пресудама и грдним разноврсним теретима, не би ли их заплашило и тим стерало у обор свога устава.

Последице тога сви знамо. Чеси су трпели горки дана, а л данас могу на њих задовољно погледати, јер су тим неприликама тако очеличили своју снагу, да им данас могу завидити све светске опозиције на дурашности. За народ пак, који живи у таквим политичким невољама, у каквим по невољи данас чешки народ стоји, то је неопишана добит. Својим покушајима да преломе Чехе, уставоверни Немци помогли су чешком народу, да развије и очврдне своју снагу, а с тим су им и нехотице потпомогли осигурати свој опстанак као народа у мору немштине, којој би без сумње некад морали подлећи, да нису наишле споменути прилике или неприлике, које их силом нагониле да у себи, у развиту сопствене своје снаге народне успоставе и развију јемство свом опстанку, својој будућности.

С те стране добро је дошла ова борба по Чехе између њих и уставоверни Немаца. Ови желећи што пре стићи својој мети, послужили су се таким сретствима, која су их могла само већма од ње удалити, место да их њоји приближи. Насиљем и прогонном народности чешке, изавалису то дејство, да се у ових свест о својој народности све већма морала снажити, а разним „книфома“ у својој тактици, помогли су, да се цео чешки народ необично развио у политици, скоро се може рећи, да је сваки Чех стручан политичар, или бар што се тактике тиче, вештак у политици. То је успех свију покушаја уставоверне немачке странке и њених влада, да Чехе притисну у јарам свога устава.

Да је цела државоуправна опозиција у Аустрији могла по једном плану радити, данас би се о борби између уставоверни Немаца и државоуправне опозиције у Аустрији, могло говорити као о једној епизоди у политичкој историји Аустрије. Уставоверна странка, као претставник мањине у тој држави, не би се могла никакво ни докопати власти, а камо ли да се још одржи над другим народима. Али, и ако је цела државоуправна опозиција у начелима имала једну и исту основу: порицање централистичког устава, — ипак се поједини делови њени нису слагали међу собом у начину у тактици свога отпора. Нарочито су Пољаци у више прилика осујетили, скоро очевидну победу државоуправне опозиције над уставоверцима. Они су се у свакој прилици где је већ уставоверцима почео откуцавати последњи час, дали наговорити, намолити и — преварити. У критичним тренутцима, кад су уставоверни Немци осећали, да им се љуба постоље моћи и господарства, обећавали су обично, да ће Пољацима дати и ујамчити засебан положај, на коме би они могли над Рупњацима у Галицији, вршити исту политику, коју терају Немци над осталим немачким народима у Аустрији.

Пољацима, (т. ј. ми разумемо само клуб пољски заступника у бечком рајхсрату) така обећања беху увек сиренска песма, која их је наводила час на Скилу час на Харивду, где су увек морали насеети, јер чим би се Немци опет дочекали сталнијих стања, одмах би и Пољаци остављали да седе онде, где су.

Последњи пут, кад су се опет дали преварити, било је прошле године, кад супомогли у рајхсрату, да се створи познати „изборни закон за невољу.“ Тада су и Срби далматински огрешили своју душу, колико о солидарност са својом словенском браћом и политичким сапатницима, толико и о будућност целог Словенства у Аустрији. И Далмација и Галиција, добише за ту услугу од уставоверне владе и њене странке обећања и — ништа више.

Већ је то био грдан удар по државоуправну опозицију. Данас, кад гледамо шта

се чини, и што се још од стране уставоверни Немаца справља да се учини у Аустрији, данас можемо рећи, да су се заступници пољски и далматински прошле године, огрешили о своју будућност и о живот чешке и остале словенске браће, и тај грех могу само тако спрати са себе, ако сву снагу своју употребе, да осталој опозицији помогну осујетити „реформу изборног реда“ коју ће влада аустријска до мало дана, поднети бечком рајхсрату као законски предлог.

Та „реформа изборног реда“ то је последња котва спасења уставоверним Немцима, односно њиховом господарству у Аустрији. Ако се она прекине, уставоверци су одиграли своју улогу; захвати ли пак та котва земљишта, по Словене наступиле тек онда право доба невоље. Онда ће нестати и ово мало законца, кога народна индивидуалност словенски племена до сада имахше и у овако скученом кругу аутономије својих земаља. Централизација, у рукама једног дела Немаца, биће свршена ствар, коју ће само каква катастрофа моћи изменити. То се јасно види из самога непотпуног нацрта тога предлога о „реформи изборног реда.“ Непосредним изборима, збрисаће се аутономни значај поједини исторични чињеница; из којих је Аустрија састављена. Самовољном, неправедном и неправичном поделом изборни срезова, осигурава се за увек већина у рајхсрату, немачком племени, ма да исто једва трећину целог становништва у држави чини. Тим је пак германизацији, понемчавању Словена, отворено поље.

Да један део саме уставоверне штампе и не исповеда јавно, ипак би лако било свакоме доћи на ту мисао, да се запита, дал нема још какве намере, која уставоверне Немце у овој борби одржава, у снази и дурашности?

Ми на тако питање не би умели дати позитивна одговора, ван ако би упутили читаоца на споменути део уставоверне штампе, који показује, да има и других намера, а не само да они своје господство утврде у Аустрији. Али ако ништа позитивног не знамо, оно би са свим природну ствар тврдили, кад би рекли: да уставоверни Немци усиљавањем да се на влади одрже, у једној морају имати намеру, да уравнију пут, којим ће се довршити уједињење немачког народа. Немачко ново царство, одвећ је јак магнет, а да му не би снага допирала и на ове Немце, који у Аустрији станују. За њих је уједињење са осталом браћом својом, присаједињење немачких аустријских покрајина великој немачкој заједници, питање живота.

За то је са свим природна и јасна борба њихова, којом отивају себи господујући положај у Аустрији. У таквом положају а у згодном тренутку, без икакви жртава могу извести дело, које сваком честитом Немцу, замотано најдражијом жељом у сред срца лежи.

Али у таквом случају очекује Словенска племена у Аустрији мученичка судба, ако не и коначна пропаст. Аустријске Словене задесила би коб, да падну у немачко море, а шта то значи, могу најбоље приповедити Пољаци из Познањске. Словени аустријски то увиђају, или бар треба сви да увиђају, а Немци се од сличне судбе боје за случај, ако би Аустрија узела и тип своје суштине на себе, те постала оно, што треба да је словенска држава.

Ту лежи корен значају данашње страначке борбе у Аустрији. То није у суштини политична, него национална борба. На то дају закључити све околности, а нарочито начин, којим је уставоверни Немци воде. Чешка ће опет постати разбојиште, јер се већ отпочиње све, што миршиши на изузетно, ошадно стање; већ за Чехе не важе ни сами они закони, које су данашњи уставоверци створили. И саме молбенице, на владоца, што је слободно и у најаспелуј тнјој земљи, није Чесима слободно потписивати. Немци се очевидно журе да грабе власт, док се још може. Од држања целокупне државоуправне опозиције зависи ће, оће ли им план поћи за руком. Ако се

сви огранци опозиције буду држали као Чеси, могу се још истргнути узде власти из уставоверних руку. Не буде ли тако, пође ли Немцима за руком да своју „реформу изборног реда“, учине законом, — онда тешко да ћемо се преварити, ако речемо: да ће у том тренутку бити потписана и смртна пресуда Аустрији а нашој словенској браћи друго, још окрутније ропство.

Србима заступницима у рајхсрату бечком, мислимо да смо дужни братску опомену управити, да при гласању о „реформи изборног реда“, не забораве да се гласа не само о будућности Аустрије, што би нама била девета брига, него о будућности свију словенски племена у њоји, па и самом српском живљу у приморју. У том гласању, гласаће се уједно о питању: дал да Словени у садањој Аустрији остану и далје Словени, и да се у својој народној индивидуалности развијају и у будуће, или да их нестане, да се утопе с временом у велико море немачке народности.

То значи данашња борба између владајуће уставоверне немачке странке и словенске опозиције у Аустрији — и.

ПОСЛЕДЊА КАРТА ХРВАТСКИ МАЂАРОНА.

Како пре кратког времена имадосмо прилике рећи: ми се не би забавили око интрига, које непријатељи самосталнијег положаја троједне краљевине у најновије време истакоше на површину у јаван живот. Ми смо хтели, као што се пристоји, причекати на завршетак таквог званог најновијег „шкандала“ раузијанске класе, па да онда од своје стране коју приметимо. Овако становиште ваљало је да су заузели тумачи јавног мњења у тој ствари, чим се сазнало, да ће се иста расправити судским путем.

По кад пештански листови не нађоше за вредно држати се таког обичаја, него и далје продужише свој зајат, од најмање или од најгадније на и приватне ситнице, ковати политични капитал, то ћемо и ми од првашње намере своје одустати, и нашим читаоцима разложити цео тај „шкандал“, заједно са његовим правим значајем; ни ми не ћемо сад чекати на исход суда у тој ствари.

У нашем листу, због оскудног простора према нашој потреби, није било о целом „шкандалу Синковићевом“ опширнија разговора, него само неког наговештаја. За то ћемо сад у кратко изложити овде целу историју истога, да се види, на каква су средства већ спали хрватски „мађарони“ и владајућа странка мађарска, — бар већи њен део са целом журналистиком — и са којима мисле потиснути навалу праведни захтева троједне краљевине, за самосталнији положајем својим.

Историја целог шкандала тога није одвећ дугачка, ал је у толико густнија. Почетак јој спада у зиму предпрошле године, кад је после избора за распуштени прошли загребачки сабор, мађарска, такозвана унионистичка класа до уверења дошла, да је њеном царовању у троједници одзвонило. Осим победе народне странке при изборима за сабор, поткрепљавало им је то уверење и та околност, што мађарски државници, а особито гр. Лоњаји и сами дадоше довољно познати, да у унионистама, мађарској класи у троједници, не сматрају више свој поуздани ослонац, те се упустише у преговоре са народном странком, односно неким члановима њеним.

Гомили људи, која никакве друге светлост не познаје, до захтева свог пространог желудца, којима је морал празна реч, поштење ироничан појам, а благостање народа девета брига, морале су те околности са свим опасне изгледати. Мађарони су сматрали у троједној краљевини не земљу, која у границама својих права ваља да се унапреди свима силама и у сваком погледу, него краву музари, која ваља да рани бадавац и беспослицаре, да служи личним интересима њиховим. По психолошким законима лако се далје даје разјаснити, да су ти људи били спреми свако сретство употребити, да и далје одрже положај, који им чини могућим троједницу за музари своју деградирати; они су и тако тај положај издајством земаљски права и ценом свог имена, купили били.

У таквом стању, неморални, каква је већ цела красна куманија — није се питало у њиховим круговима о квалитету, каквој сретства, којима ће се послужити да одрже своје интересе; главно је било, да сретство доведе цели. План је био: свим силама осујетити споразумљење народне странке са мађарском владом, јер је само у том случају

могуће, да они остану на својим местима, — што им је једина брига — пошто мађарска влада другог изласка нема, Раз-бану Рауху жигосаној индивидуји платила је освета у грудма због петришке осуде; светити се могао само ако му пође за руком и формално дочепати власт у троједници у своје руке, како ју је закључио и задржао и после срамног пада свога. То му је опет могло поћи за руком само тако, кад би могао доказати мађ. влади, да јој је у троједници он, и само он једини неопходно потребан. Он из тога, остала блика из разлога, да се одржи на својим местима, створише мађаронску чету, којој беше задатак спречити свако споразумљење народне странке са мађарском владом, ма земља услед тога морала пропасти.

Тако постадоше познате злогласне „промоморије“, које беху мач од две сеченице, од којих би једна сасекла конач споразумљења, који се тек био почео надзивати, друга пак сатрла народну странку.

Како је текла цела ствар са „промоморијама“ — познато је. Услед њих је распуштен био прошли сабор загребачки и прекинути сви преговори Лоњајев са народном странком; изборна друга борба, у којој је опет народ победио и т. д. Случајем пак, или боље излажом шегрта раухијанске клике, одклони се могућа опасност, ако не и погибија бар једног дела, или неких чланова народне странке, и „промоморије“ изабоше на видело, заједно са целим гнусним планом, те фамозне клике.

Мађарска је влада, — а и новинарство — могла увидети, какве је елементе потпомагала, и од какве јој користи могу бити људи такве врсте.

Остављамо на страну, да ли је мађарска влада црпеда користи из те лесарије или не, пређемо на даљу историју.

Не можемо право казати: дал је по плану рађено и ово што ћемо даље приповедати, или се тек касније план надвезао на готов чин. По свему судећи, рекли би пре, да је овај други случај, и тако га и излажемо.

Пошто су избори за овај сабор обављени и сабор изаслао републиканску депутацију, опасила је та клика, да јој одкуцава самртни час. Ту је дакле ваљало изнтрати и последњу карту, не би ли се спасла од пропасти. —

По свој прилици, да су из лакомоти своје, врло слабо награђивали „прваца“ мађаронске клике своје подручне помагаче, оне, који су највише издирали у њиховим плановима, иначе не разумемо, од куд би их ови изневеравали, кад су им по духу ролаци; а баш и сам један од тих, Синковић сам тако тврди. Дакле, које из освете, које да опет тим начином с друге стране дође до нована (јер то је идол целој тој компанији) наврше Синковић једну књижицу, („Хрватска на мученичкој клупи“) у којој изложи потанко цело план, којим су се мађарони хрватски до сад одржавали и којим се мислише и даље одржати на челу троједнице а на пропасти њену. Та је књижица грозно огледало покварености те гомили. У њему видимо, како раз-бан Раух разним страшилама плаши мађарску владу, да извуди од ове новаца, којим ће организирати „унијонистичку“ странку у троједници и уливисати у изборе у корист ове, на већи део тих новаца тура у свој џеп, видимо како Вакановић ниште од Лоњаја новаца за изборе, али да се њему предаду у руке, а не Рауху; видимо где он денунтира Рауха као непоштеног човека, њега опет Јулије Јелачић, овога опет трећи и т. д. Једном речи најгнуснији цинизам, да не кажемо прану реч, карактеристичне изгубљене душе. Синковић је, како та књижица вели, био повереник Вакановићев а још више госпође његове, а и саветник и извршиоц планова (већ како кад) раухове дружине, те казује као очевидца, а поткрепљује своје изказе разним документима, као:

писмима Рауховим Вакановићу и обратно, навом споменнице, коју је раухијанска клика Андришију поднела и другим стварма, што му по његовом положају и одношају према дому Вакановићевом, није било немогуће набавити.

Ту је књижицу дао Синковић у Пешти штампати. Кад је била готова, уједаред је одкупи један агент Раухов, нека протува по имену Шейнер-Мажери, који је познат и по нашим крајевима. Платио је за њу како се вели 1300 фор. уз што је уговорено било међу њима, да Синковић даде од себе и изјаву, да је та књижица писана и штампана утицајем и припомоћу неких чланова народне странке, на име: др. Мравовића, Вончине и Миншатовића.

С тим је избио на површину тај „шкандал.“ Обећени чланови народне странке изјавише ту потвору за оно што јесте, за пуку лаж, и наступилише колико је у први мах потребно било пут доказа, штампанији писма истог Синковића, из којих се јасно види сва безочна лаж, тога несретника; уједно пак корачише путем суда, који ће по дужности својој имати да избије дно бурету тога смрада.

Органи владајуће странке мађарске употребише прилику ти изјава Синковићеве, да осујуч своју на троједницу како ваљда још никад до сад, не би ли тим начином припомогли својој слаткој браћи преко Драве, Рауху и дружини му, да се опет дочепају тврда становишта. На основу ти купљени изјава од једне савршене пропалице у сваком погледу, завикаше у глас: да ваља прекинути преговоре о „изравнању“ и у троједницу послати на владу човека „Нехрвата,“ а „гвозденом руком.“ Најподлија лаж вирала је већ на први поглед, из Синковићеве изјава. Ко је моле мозга имао, морао је помислити, да би немогуће било, да се они људи послуже сретством, којим их беде изјава Синковићева, који се боре са силнијим противником о право и интерес једне земље, и који знају, да би морали морално пропасти а физично и беде допасти, кад би и стоне скренули са пута поштења, све кад би се и могло претпоставити, да би коме од њих савест допустити могла, да се непоштеним сретством послуже у борби са својим противником.

Пештанским и загребачким органима од те компаније, међу тим није стало ни до чега; они ће радо и луди изгледати, само ако могу на своје противнике набацити блато, ма то у истом тренутку одскочило на њихово лице. А тако је и било.

Други несретник, који се тако исто однеговало у кругу и под уливом мађаронске клике у троједници, неки Рајхерцер, изјави за тим: да није Синковић писао упитну књижицу — јер је глупак од прве сорте — него он (Рајхерцер); исто тако да је он саставио и Синковићеве „изјаве,“ у којима се објављује и потварају споменути чланови народне странке, јер је — како вели — био у новој неприлици и другим околностима на то присиљен! Све пак што је у тим изјавама речено, поведоциће да је лаж.

Ето у томе је укратко тај „шкандал,“ с којим мађарска и мађаронска штампа неки десет и више дана лармаше на сва уста. Суд ће показати, коме је та ларма била уједно и опело. За нас је довољно кад знамо: да је мађаронска клика тако дубоко огрејала у калу деморализације, да се није грестила куповати лаж, не би ли се њоме још који дан у животу одржати могла, а мађарска штампа опет тако подла, да се није стидила од очевидне лажи и потворе, ковати политичан капитал, не би ли како год осуетила то несесно „изравнање.“

Јачег доказа не треба од тога, да се види како је дубоко пала чета гладни изелица, који су однеговани под окриљем, и уз припомоћ мађарски владајући кругова. Новац је тој чети — све и сва. За новац служе данас једном, сутра ће служити

на име имати на уму, ако не баш конкуренцију, а оно друге неке противне јој околности. Пре свега је она принуђена на мисао, да можда има и да мора бити у држави неки број чланова, који су се већ при самом акту постајања владе осетили уверени у својим плановима, начелима — или у кратке интересима. Познато ти је начело чувања свога интереса против сваке повреде. Ти чланови дакле већ стоје у опречности према влади; сачињавају — опозицију. — Покрај тих незадовољних морају се узети у рачун и они држављани, који су још пре постајања владе према њезиним појединим особама или особи, његовали ненаклоњена осећања, који су дакле према лицу или лицима на влади стојали буди из којих узрока, у лично непријатељском одношају. Код ових треба још и то узети у обзир, да им се при постанку владе то чувство још знатно потенцијало. Ови су дакле тако рећи априористички противници влади, дакле — опозиција. — К тим околностима придружује се још и то, да се начин владиног поступања — управна система — може бити не подударна — са назорима или интересима некојих иначе пријатељски наклоњених јој чланова у држави. Ови саопште влади своје мишљење, не остане из добрих или рђавих разлога безуспешно. И ови дакле „охладне“ према влади, постају — опозиција.

У осталом главно ми бијаше овде само то, да покажемо да у држави против владе или њезиног начина поступања, мора бити неке политичне супротности; мора бити опозиције. Сад, истраживање узрока, од куда постаје, и начела или основа, на којима постоји опозиција, то ми не спада у да-

другом; морални интереси, право, поштење, народ, земља, све је то њима непознат појам. Пространи желудац то им је највећа светиња; угађање својим страстима, то им је сва брига. Синковић и Рајхерцер, то су прототипи мађаронске клике; они показују с киме се мађарски државници дружише, а отуда се види и шта су смерали од троједнице учинити. —

Путем суда изићи ће са свим дело на видело. Ту ће по свој прилици још многа карактерна црта Раухова и чланова његове дружине искочити на површину, да нас научи још већма презирати тај измет људства. Но и дотле дошао је паметан свет до увиђења, да је цело „шкандал“ удешен у ту сврху: да осуети преговоре о изравнању између троједне и угарске краљевине. Кома би то могло ићи у интерес, зна се; а и да се није знало, са знало би се сад, где се опајају и последњи напори Раухови и пријатељског му мађарског новинарства, које узбуљује јавно мишљење измишљотинама: да се и од меродавног места покушава, спрвати жиг са чела Рауховог.

Ми би рекли, да ће му бити сва мука узалуд. Сви напори његови и дружине му, имају само ту једину вредност, што све веће гнушање српскохрватског народа на себе навлаче. То може само користити јавном моралу нашег народа, иначе је та компанија овим шкандалом, и последњу карту изиграла. —

ДА СЕ РАЗУМИЈЕМО.

Познато је већ нашем читалачком свијету, каква јуначки јуриш учинише неки крупни чланови мађарске владе на мој опстанак, моје здравље, част и живот; али никоме није потпуно извјештено, зашто и крозашто они тако учинише. Управо рећи ли ја сам нијесам знао, док ми једна *децембарска ноћ* то боље не разјасни. Појава тога разјашњења такога је значаја, да држим за нужно у свој целој цијелости објелоданити је. То је било овако:

Пошто новосадски „судбени-краљевски сто“ прогласи у сједници својој, да сам пред њиме слободан,* и да могу негођ оћу у Мађарској живити, с тим условом само, „да тако опитро као до сада немашем“: Тада тога истог дана ноћу око 10. сати у пратњи једнога крупнога Буђеца, стражара, дође ми у апсанску собу један господин, који је имао околу главу, засукане брчиће, просједу косу, дежмеасто-покрупно тијело, бућмасто лице, мале очи и неказав широки огрточ на себи, на сједавни уз мој астал, поче овако говорити: „Господин Пелагићу! због свију ваших агитација, које ви и књигом, и новинама и ријецију и особено удешеном сликом по земљи круне светога Стевана чините, са мјеродавне стране одређено је, да се ви одма Турцима предате, одкуда сте из прогонства азијскога овамо добјегли, по којој одлуци сутра ћете рано

* Под суд су ме ставили, судили и све ствари претрпели, веће с тога, што ме је новосадски поштански уред страовито оптужио, као да сам ја пријетио или пресидио, револуциом, будућној српској држави и т. д. А ствар је још једноставнија се догодила: Чиниоци поштански у два пута вратише ми патраг свезке (пакете) књижа и доставили лист (фракт) јер присто с тога, што је издаци српски учинио био. То ме јако разјасни, те са слугом одео на пошту и потребујем, да се авијети оваки кавки су, опреме по надпису, а поштарни одговоре, да не знају српски читати, но само по мађарски и њемачки. Ја им на то речем, да морају знати језик и писмо народа, коме служе и ко их плаћа. Они одговоре, да њих држава плаћа а не народ, на што ја опет додам говорени: „а зар народ државу не плаћа? Зар сте заборавили, да су и најкрупнији и најситнији чиновници и власници присто луновоћници и слуге народа?“ и тако даље.

Ето то су узели као узрок, али у ствари ово затварање нишло је на то, да би су бог зна шта код мене — „опанског по сваку државу човјека“ — штогођ нашла и изијавила, и да би ме из њихове државе отјерали, јер их не бијаше по воли да ред мој у њеној држави — „Мађароцату“ продужи.

нашњу задаћу. Спрам тога данас остајем равнодушан. Довољно дакле да постоји опозиција.

Та опозиција може да је састављена из малог броја државних чланова, а може да је из великога. Сви ти чланови развијају неку делатност против владиног опстанка, или против опстанка њене системе, што је по последици све једно. Снага те делатности зависи од разних околности. Овде долази у рачун карактер чланова опозиције, као: да ли и колику имају енергију, да ли и колику имају организаторскога духа, да ли и колику имају материјалних средстава и т. д. Тако се исто мора водити рачун и са опредељењима државних правила, закона, као: да ли и какву опозицију ови дозвољавају или забрањују, да ли и који је пут и смер опозицији дозвољен или забрањен и т. д. Опозиција дакле ради око постижења своје цели, по својим субјективним способностима и по рачуну са спољашњим околностима. Тако и пр. ако је законима свака јавност опозицији забрањена, онда њени чланови, ако су људи од енергичнога карактера, терају свој посао у тајности т. ј. праве заверу. Еле, опозиција је отворено свагда поље за њен рад; она ради, агитира непреставце јавно или тајно.

Та је радња свакој влади позната т. ј. она мора знати да има противника и да ти противници морају нешто радити против ње. Тад, ако је владин укус такав, да јој је мало пре споменути јабука течна, алетитна, да јој је дакле много стадо одржања свога положаја, она онда тражи томе целисходне начине и средства. Прсталаде уз њу труди се да одржи и учврсти у досадашњем њиховом расположају према њој. То јој је цврст ступ,

у зору под строгом стражом до турске границе отграбени бити. То сте ви још одавно заслужили, што потврђује понашање београдске владе према вама. Шта вас пак чека у Турској пошље онакога писања у „Младој Србадији“, „Застави“, „Панчевцу“, и „Црногорцу“, то ви сами још унапријед можете знати.

Али, поред свију тих злочина што их починисте, имам вам и једну радостну и важну поруку од врло високе особе изјавити, то јест, да ће вас та висока особа спасти од предаје Турцима и усрећити, ако напишете од наше стране, с вашим потписом једну броширу као посланицу Бошњацима, у којој да разложно докажете тамошњим народима, да је за њих једини спас у томе, да дођу под уставно-слободну мађарско-аустријску државу, да тако сједињени са овдашњом својом браћом срећно живе и напредују. Ето у томе је ствар у име којој сам вам дошао, на сада на основу тога предлог бирајте срећу или несрећу и пропаст.“

За тим упитам ја говорника за име његово и његове „високе особе,“ а он ми рече: „то ћете оба двоје знати пошто дате ријеч да ћете овај учиниени предлог усвојити.“ Даље га упитам, да ли има још неку поруку изјавити ми, на што ми одговори, да друге нема осим те.

Тада на тај предлог његов овако одговорим: „непознати господине! идите ви на кажите тој вашој „високој особи“ да ја прсто на прсто преврнем такав предлог, ту срећу и тога спаса; јер кад бих сам ја шћео бити издајник свога народа, то би сам досада пружану ми владичанску круну носио у Босни са султанским орденима и ферманима; а да сам шћео бити ма којој влади орудије, метла и подли чанколиш, то би сам служио оној влади, која ми је по народности најероднија, и која ми је још одавно срећу пружала, и то много поузданију, но што је та, коју ми та висока непозната особа милостииво пружа. То вам је господине одговор, па можете предајом мене Турцима показати ваше поштење и јунаштво над једним неоружаним човјеком.“

На томе се сврши разговор, а сутра дан рано у затвореним колика одведу ме тајним путем, испод вароши до петроварадинскога затвора, у коме изјаве тамошњој власти устмени налог, да ме незадржи под строгом стражом до турске границе, вароши Брода опреме и Турцима предају.

И да није Петроварадинска власт успркос налогу барона Мајтевија питала и одговора чекала из Загреба шта ће чинити самном; и да се нијесам навлашће болестан у Вуковару пуних 24. сата вадржао, док поштена браћа нужне кораке на надлежним мјестима учинише, те се предаја брвојавом обустави у Винковцима: то би сам данас по милости паша у Азији или Африци био, или неће под земљом лежао. —

Да ли је за леђима овога господина предлагача барон Мајтевије или који други крупни господин створао? не знамо, сумњамо; јер нико поштен и избражен не може вјеровати, да би се тако велики господин, краљевски заступник до таке дубоке нечовјечности и подлости понизити могао, да тим начином лаворике бере.

Ради споразумљења ово у цијелости објелоданих, јер и слободни мађарски устав вели, да јавност као светињу уважава.

Благо народима, грађанима и човјечанству са таким узоритом слободом и уставом!

1873. год. Васа Пелагић.

ДОПИСИ.

— У Бечу 20. јануара. (К изборном реду. — Пелци против Мађара. — Држање Немцаца и Далматинаца. — Чешке депутације. — Две вести са књижевног поља. — Различности.) Овдашња преса

који зграду управне системе и њезине извршиваче т. ј. чланове владе одржава. Покрај тога гледа влада да буди каквим средствима придобије за своје назоре некоје бар, ако не може све чланове опозиционога окола. По тај владин покушај наилази каткад на поп *possumus*, на сталан карактер или тврдоглавост, где се ни под којим условима не попусти, осим или одступања владе или примања садржине у програму опозиције за државну систему. Владин је покушај поравнања остао безуспешан. опозиција хрли радом к својој цели. Влади је дакле сада стало много до тога, да сваки удар опозиције физичан или моралан одбије јачом снагом. Моменат, кад ће наићи такви случај као и све припреме и опреме у опозиционом околу, мора влада да сазна, иначе ће да ходи лудо и почиње лудо, дакле са свим противно оном начелу живота: „Ходи мудро не погни лудо!“ Влада дакле мора бити приправна на одлучно парирање. — Не треба, пријатељу, да сметнеш с ума, да овде где год кажем влада, да под тај појам узимам и пристајање целе владајуће силе т. ј. владино странке. —

Овде нам дакле опет излази пред очи она потреба, што је данас нагласих — сазнање стања у противничком околу. Потреба је мати велеуму, домишљану. Та потреба опет изазове савет, да се поступа по назорима лукавства. Влада или међу члановима опозиције освоји буди ма којим средствима услугу једнога или више чланова или пошље привидне незадовољнике, или намести у околицу чланова опозиције своје верне људе. Ти јој дакле тајно рефершу све појаве у околу опозиције. Шта су ти референти? — Улоде! —

(Српшине се.)

ПОДЛИСТАК.

О УХОДАМА.

Намењено уходама и министрима и онима што се спремају за та звања.

(Наставак.)

Еле државних ухода мора бити. Но тим још није окончано моје разлагање... Сада ћемо да имамо посла само са једним друштвом људским или једном државом. Како овде стоји с уходама? — Пошто кажемо људско друштво. Чланови се међу собом гледа. То мора да буде. Друштво се — развија. Но у сваком друштву словесних и бесловесних, мора да буде један члан први, или при једнаким способностима, — силама *сине* чланова првих. Ово сад не бу да образложим. Прими дакле као истину. У људском друштву зове се, као што знаш, тај први или први — владар или влада. Влада постаје само силом. Сила ова може да проистиче из самога субјекта т. ј. владе, или из скупа друштвених чланова. Ово се зове избор. То је начин, којим се долази до владе. — Овде ми ваља приметити да се уопште држи да је јабука владања пријатнога куца, да је слатка. Да ли је доста тако, то знаду они, што су били и што су сада на влади. Најпосле каква је да је та јабука, то нас се мало тиче тез то се неда порећи, да се сви што се осећају способнима, отимају за њу. По мом мишљењу та је конкуренција основана у начелу сопственога интереса. — Влада је дакле постала. Покрај осталих државних позива има она још и за одржање свога личнога положаја да се стара. Свака влада мрво

још непрестано се занима са валрезором. Добро је пратити њихову журналистику, јер из ње јасно виђамо смер њихове валрезорне, смер, који се до сад бар није јасно исказао. Тако „Нова Преса“ у једном чланку вели варијом, немачка снага, те резорне подоби немачки живаљ, немачка снага, и онда ће тек немачка Аустрија бити осигурана од народносних елемената. На пр. чини нам се, да у новије доба веома жестоко бунду о „дајчентуму“. Грозничаво стање се на веома високо ступањ подигло, па хоће да сав свет буде искључиво немачки. Тако јуче изгори на сву меру Мађаре, што су они тако јако суревњиви, и боје се за своју народност, па у својој претбараној суревњивости искључују све што није ехт-мађарин. Ту би се „Преса“ по души требала обаврети на силне немађарске народе у Угарској, на признати и своје досадање грдне грехе, — но шта она чини?... Она на мах заори у делек за немачком културом, за немачким „билдунгом“, што стањем под игом мађарског варваризма. — Које се неће ражалити на ту слепу, да не кажемо безобразну лудост немачког „првог“ листа?... Та да; хој би Срби, Власи, Словаци и т. д. били онда патријотични, кад би и они у своје народне школе убађали немачки језик као учебан, као што су неке несретне словеначке општине у Крањској учиниле.

Иначе баш не ликују ни сами централни листови о успеху њихова „Germanisirungs-Werkzeug“-а — њихове „Реформе“. Као што сам вам већ јавио, у Прагу сваки дан излазе нове забране, само да се што већма стане на пут петицијоној навали Чеха. А за Пољаке карактеристично је, како су бекли листови у свом „патријотизму“ уздахнули, велићи на жалост, Пољацима један Колер!.. Само с Далматинцима нисмо још сасвим на чисто. Матора „Преса“ као и друге бене, не пропушта ни једну прилику, а да их не мами на свој лепак. Тако им јуче ласкаво рече, да се она на једно добро државу оних Далматинаца, који су већ маркирали своје политичко држање, гласањем на избор за невољу, и којима влада сваки час чини нове концесије. (Ваш сад преговара одбор за далм. железнице, а Немци већ се хвалишу, да је та жељезница са индустријског гледишта од неважне, — али са политичког гледишта од неизмерне вредности). — А ми се опет надамо, да ће се Далматинци — први суседи наших Бокела умети држати као људи и као Словени, јер ваљада појме шта значи жиг удариен на челу; „издајнице!“

О начину, како ће се предати петиције против резорне цару, доносе листови ово: Сви ће изданици чешко-моравског народа ићи на коли цару; да поднесу своје табаке, а кнез Лобковић и Ригер ће говорити у име свију Чеха.

Са књижевна поља имам две вести да саопштим, које ће вас за цело обрадовати. Вама је познато, да се наш честити Богимић из Одесе, где живи као професор на универзитету, кренуо за Црну Гору. Узпут задржао се у Бечу, где већ од неколико недеља ради на склапању правних обичаја у Југословена, а нарочито Срба. — Друга је вест по пријатеље српске белетристике још радоснија. Чувена књижевна Мајнцова у Бечу, што је издала Робинсона са крвним илустрацијама, намерала покренути српски илустровани лист, ако се публика Робинсону лепо одавоје. Желети би било, да се пријатељи наше нејакне књижевности енергично заузму, како би се ова лепа намера и остварила можда. — Из Задра дознајемо, да је забрањено штампање брошуре: Шта је држава! — „Das Freie Blatt“ данашњи такођер је конзискован. — Универзитетски закон примљен је у господској кући државног већа. — Са изложбе дознајемо, да ће и кнез Никола доћи у Беч за то време.

∞ у Прагу, (Акције „хабрус-рајхсрата“ скачу. — „Омнипотентни“ Андрашије куртала „реформе.“ — Пољаци шептале. — Далматинци на лепању. — Господски дом. — Избори по невољи. — И у Чешкој? — „Уставна“ Цислитавга? — Опсада Таши. — Varia.) Ко би могао тако што помислити, да ће се децембристе после ономадашње грозне од неизвесности за два три дана тако опоравити, да данас и опет истим квантитетом жидовске безочности саможиво кују у звезде челискодрост директних избора, заносе се, — и преко чивутског адега — маштом са свога неограниченог усхићења, телале о уништењу славенске идеје и тако о њојзи говоре, као да је већ код јелинске и римске т. ј. у гробу. После десперације да боме најрадосније се и пламичак бољега прихваћа. А и бијаше боме повода зебњи, — та обећавала се „рајхсратској“ котерији „реформа“ за сваку седницу, али у место где доби — верије од недеље дана, трубило јој Ласер-Унгеро министарство, да је елаборат већ на столу ћесаревом, кад изубаха Бесар оде у Будим; а међутим манифестације већине народа против директних избора расле су у такој маси, да су Беч бар морално препразиле. Шта да се ради? Од куда помоћ? Та на која би се и могли ослонити, него на „универзалног“ хонвид-министра Андрашија, који их и „изравнава“ Хоенвартовог опрости! И докста по изгледу нису бадава протјасали. Таки да Бесар одјурне у кљетаве приватних акцијонерско-беранских гласила у Пешту и Андрашија и сада кад се Бесар вратио из Пеште, кључу тевтономани о сигурности изборне реформе и напоследку тврде, да ће у суботу бити министарски савет, у коме ће Бесар председавати и дозвољено за мини-

старско предлагање поделити. Дакле и опет тек идуће недеље! Свакако је изишао закат на среду, да је Бесар ваистину инспективно мњење, али да је и овога пута минист. Спољно послова гордијски чвор унутарњег цислитавског питања пресекао у натоц интересима Словена. Дакле Мађари немају друга посла, него да свака три месеца по једаред ваде кестење и извлаче из глума једну мизерну котерију? Јамачно им историја неће благодарна бити, што ничу и тамо, где се не сеју и то у натоц правди и правници, а против воље огромне подјармљене већине народа у Цислитави. Ваљда се кане овима захвалити, што су их те исте делије централни листи, та „Реформе“ — али ваљда најпријатније „борусојли“ — све до год. 1865 исто тако бруталном силом гвечили, као сад Чехи! Али за име божије, та ми се не разумемо, шта то значи азијатска великодушност! Но и са чисто политичке стране не раде они у своје интересе, јер реформа избора алтерира и избор за делегације, у које су досад делегате слали земаљски сабори, те бијаше ваља федералиста, који у њихову корист одлучиваше, али сад ће по пројекту бирати „рајхсрат“ (у који ће по рецепту измерена воља народа морати одаслати већину „културтрегера“) све овејане „либералне“ централисте у делегације, па куд ће онда Мађари? Та прусојилске јеврејско-немачке централисте удиле грамизиле, да их амалгамизу у своју геср. Визмаркову ерв. А сасма коректно шувел. „Реформа“ опомиње Мапарс, да није далеко год. 1877, кад је крај-погодби, па ко може стајати добар, да неће место персоналне уније од већине делегације поључити уништење „масило“ придобивиле погодбе. А децембристе ваља се кају, што су тада попустили, те су се Мађари и то само помоћу федералиста отргли, пак им ипак Мађари in abrupto necessitatibus пружају руку да не утону. То је морска, монголска политика!

Но „реформа“ још није осигурана, јер чињеница је, да Бесар још дасад није ни за расправу дозволио, а што се „Н. сл. Преса“ позива на обећање и уверавање министра у посланичком коридору, та Ласер их је већ толико вонтао! А друго је свтар Бесар дозволио, што ће јамачно и бити, јер је свтар већ далеко дошла, нужно је у рајхсрату 2/3 гласова, па тек онда долази у горњи дом, а напоследку при санкцији остаје Бесару да реши бело или црно. Свакојако неће реформа бити готова пре светске изложбе, јер држава не сме бити за то време у бурном стању, које ће запело — по надању самог Ласера-наступити са изборима по новом реду, али се ипак ултра-прусојили, којима неда „furore teutoicus“ дочекали Визмарка у Бечу без јасне све доцбе о похвалном извршавању мисије, заузимају за што скорје решење о тобољшем тестаменту славенском, по министарска партија је толико силна, да ће без сумње одгођење одржати.

Но и Пољаци изгубише сад нешто од своје одлучности, — бар тако се може судити по уставоверним новинама, које говоре и о неким преговорима међу пред. рајхсрата Хопфеном и пољском делегацијом, што „Фатер“ из поузданог извора одлучно побја. Вредно је споменути како се пољска делегација хоће са свију страна да залпаши. Промење децембристе глас, да емигранција наваљује на делегацију у корист директних избора. Кад овамо онамо изиђе, да је то мњење једног мађарског магната кнеза Ладислава Чарторијског. Уставаше већ знају, да је он у Бечу и да живи ради на томе, да се делегација пољска „опамети.“ Али ово је фабрикована лаж, јер Чарторијски није био у Бечу две године. Свакојако делегација мало пажње обраћа светима једнога човека, који се у аустријским стварима не разумева. С друге стране опет телале бекли листови, да и Андраши, који је до сад из неких вишка дипломатичних узрока ваља заштићивао Пољаке, сад на њих наваљује, да приме директне изборе, а да се одреку свог „особеног“ стања. Но по свој прилици и ово је пресна лаж, којом се овде обично фалшивкује јавно мишљење. По бљежимо овде, да је „Дневник Пољски“ изишао из своје резерве, и да одлучно устаје против сваког савеза са федералистима и Чесима. А с какви разлози? Што у федералистичкој Аустрији Галиција неће бити заслужена са „Пољаци“, већ са „Галичани.“ Ово је апсурдум, јер баш федерализам иде за очувањем појединих делова, а што можда у Пољској није сигурна већина Пољака, томе није федерализам крив. А друго зар ће те се у директног рајхсрату и Галичани моћи звати? Та ту сте просто „Ветерајхери!“ — Даља аргументација „Феница“ врло је детињаста и суревњива и пр. он тврди, да би Пољаци малу улогу тада добили, као и у рајхсрату, док нису свеобилни Чеси иступили. Пољаци свакако треба да се окану „велике Пољске“, јер је политична Пољска код сваког разоритог човека утопија, пак да чују своју јеру. Но свакако су добро дошле по словенску идеју безобзирне мере децембриста против изолараних Пољака, те ће се ваиста морати осветити. Врло добро „Вандерер“ пише, да је бесмислица и помислити на транзакцију међу Грохолским Зиблицкијевичима Вадицким с једне и Ригером с друге стране. Грохолски да боме има у клубу већину, али није далеко време, кад ће тај клуб федералистички бити, па ће и Грохолски морати федералиста бити. И свакако је тако. У Пољској је јавно мњење кристалисану у одлучности за савез с Чесима. Први избори показаће, да ће федерализам саједино Пољаке и Русине у Галицији. Не би требало ништа више,

него да се још даду заварати делегати обећања уставоваца, па су онда за цело обрали бојана.

А „народњака“ Далматинци већ се праћкају на удници. Како год што су срамно издали сву осталу браћу славенску при „избору за невољу“, тако и сад преговарају с Ласером, па ће за неке устунке и био доаћи на телевразе, да ће они издари. Ономад је гласило телеграфско, да ће они солидарно с Пољаци учинити сецесију из држ. већа при првом читању реченог операта, а данас се поговара чак о гласању за тај предлог, ономад је дрзаво грају „Нар. Лист“, који је у одлучне руке др. Клајића дошао, о бруталности реформе, а данас се Ретић Данило „по налогу“ одлучно у новинама опире гласу, да је и он био на скупу федералиста у Бечу. Али — то би страшно било! Нека, нека — само да сва та обећања за издјство браће своје не остану — пука обећања!

Међутим бијаше ономад врло занимљива седница господског дома. На њу су дошли кардинали Шварценберг и Раупер, и владика Сеомбратовић. Министарство је поднело предлог о реорганизацији универзитета бечког и прашког, наиме, да се учину докторске колегије. Кардинали живо бранише законитост досадање организације, али мамелуци да боме примиле предлог. Вредно је споменути, како је нови „пер“ познати „Славеноресерс“ професор Хефлер изишао са „громоуцатеним“ аргументом на среду, да ће на прашком универзитету, ако се речени зборови задрже, бити ваља за декана Чех изабран! И ово је неизмерно утицало на прусојиле. Али су ипак ових дана бекли листови врло узбуђени били. Разнео се глас, да се у Бечу држе федералистички договори. На све стране дај, пиљи уводе, али нигде трага. Но ипак, да се неби бламиралли, фабриковаше они цео извештај са једне тобољше седнице од недеље, у којој као говорници фунгирају др. Коста, који је тај дан у Љубљани био, и Ригер, који је још у Цетак амо, у Праг приспео. Али шта је њима лагати, само, да могу својима вернима нешто о „ковентилу“ причати. — У „рајхсрат“, су позвали Тиролци, Форалбержани и Словенци, па ако за 14 дана не дођу чињенице своје, „избори за невољу.“ Паравски Немцима треба још нешто гласова, да ујемче 2/3 за реформу. — Као што је познато, у Чешкој је по славнишма одузет мандат. И сад да Чешкој треба да се расишлу избори. Али зар Чешка мора бити заступљена? Зар је и за Чешку уставност? На питање „Покрок“, врло влакљично одговара Колеров „Абендблат“, да нису избори за то, да се Чеси по Бесару служе или не својим мандатом. Ergo — Чешкој не треба ни дати право бирања. Дакле устав није за све? То су ти апсолутистички либерали од Херистове багре!

У Чешкој је ваиста наступило опсадно стање. У „уставној“ Цислитави право слободе штампе, слободе скупа, па чак и најлојалнијег оружја слободе петиција — гола је реч, или још боље право привилегисане касте једне од племените крви Херманове. У Чешкој је криминал петицијонирати против „реформе“. Да би потписивање петиција предупредила, испрва је конфисковала све новине, у којима је потписивање препоручивано, затим је петиција подерати благоизводела све плакате, који су позивали на уписивање, а напоследку забранила потписивање на јавним местима: кавамама, дубанима, редакцијима (!) и т. д. Но то све не помаже. Листови прашки позваше, да се у приватним кућама купе цотписи и сад већ ваља нема Чеха у Прагу, који више својим рођеним потписом исказао своје најважније родољубље. А на земљи при свој пресви са стране Колерове полицијске мреже ваља нема ни једне општине, која није преступила петицији родољуба од 17 Јануара. Чешки листови тако рећи прецаљени су силним телеграмима о приступању к петицији. Али циничка суровост Колерове полиције, најјаче се окомила против слободе збора, против митинга. По целој Чешкој заказани су за 2. фебр. „Табори“, на којима ће се већати о мерама против директних избора. И „уставна“ влада свуда их је забранила. На једном су месту „опасни јавној сигурности“, на другом „јавном миру и благостању“ (!) на трећем, иду „против устава“ (дакле је „реформа“ већ закон!) и т. д. А да не би при свој забрани дошло до демонстрација позвана је војска у помоћ. За 2. фебр. кад је за Праг и преграћа заказан Табор на гори Жишкови, издан је већ ordre de bataille и војска ће са бајонетима заузети ту гору. Дакле сутра немо видети „нараду“, јер сутра је дан, за који су по целој земљи табори заказани! „Нар. Листи“ предлажу сутра свечано ћутње, јер влада хоће да проводира сукоб, како би и формално опсадно стање увела, а „Политика“ вели, да табор ипак треба држати. Ствари су врло озбиљне.

Бечка гласила уједно много се позивају и на руске листове, који саветују Чесима да приме директне изборе. Међу осталим Горчаковљев „Норд“ у Брислу и званичне „Варшавске новине“. Али „Покрок“ је врло добро примтто, да је руска штампа имала овде пред очима чисто себишне а никакво славенске интересе. Зато што су Руси за директне изборе, зато би Руси да и Чехе за њих придобију. Иначе овде су на дневном реду небројене свакидашње конфискации, чиме се мисли народће новинство утући. „Народни Листи“ пред предом у Чешкој Липи стајаде су ово дана због једног чланка прештампаног из „Биржев. Вједом.“ о престолној речи ћесаревој и уред. Арбес осуђен је на 8, издалаца Ербен на 6 месеци тешке ташнице. Губи-

батак кауције 600 фор. — Скрејшовском и др. Грегру биће коначна судска расправа јамачно 17. фебр. трајаће 10 дана, а призвано је 36 сведога. — По целој земљи одушевљено се прославља слава Коперникова. — На место умрлог „Слованског Света“, покреће се на ново „Словански Обзор“.

Брчка (у Восту). Овђе се данас ни о чем другом не говори, но о попу Стеви Петковићу. Народ је јако огорчен на његове злоупотребе, и само очекују г. владика, па ће му одма бити „ниси друг кесарев“.

Пона Стева кад купи бир по селима, на виши терет народа, дао је направити једну врећу, која двапут више узима, но што му припада; натерује селчаке, да му бесплатно кошеве плету и друге послове беглачу, у име писаније цркве накупно је од народа 164 р. а предао само 90. Од невог Ђускића за опело очино и парастосе 1360 гр. узео (ово је претерано и до сад неучено); Мапојла Тодића из Станова са женом за 50 гр. раставио; за погреб Апостоловог слуге Мијајла 270 гр. узео и Јове Вуковића из села Буковице крапу на турском суду себи присвоио, те Јово после осведочивши на срамоту му крапу врати, и друга неизбројена зла и безаконија, која ћемо други пут читајућем Српству пред очи ставити. Ето, какав је тај пастир народни и законски! Не заборавите да је још и богослов, турско му таве срце извадило! Не зналому се за род и пород!

β. Карловац 17. јан. — Свети Сава, наш народни просветитељ и заштитник прослављен је и ове године овде по обичном начину. После службе божије пођоме сви у лепоку реду уз певање светосавске песме у „српској школу“, где се главна светковина обдржава. По свршетку обичне церемоније и освештења водиле прослови нам наш г. прато неколико сводних речи, споменув ваши гудбитаг, који је ове године овострани наш народ претрпео, а особито ми у горњим крајевима, наиме прерапу смрт блаженопочившег и наде пуног владике Лукијана, врховног нашег пастира, који истом што упознаде наше најславније оскудиле и невоље у цркви и школи, тек што хтеде своим вољом да једно стање нашег заштитеног народа у овима крајевима побољша, и да си остави вечне успомене међу својим народом и целим Србством, у гроби нам га изненада немилу смрт.

По прочитању свих местних овдашњих добротвора, који су или за живото, или за смртној поштељи пожелели, да им са њиховим прилозима на разне користне цели остане име забљежено у споменици књиги српских добротвора за пример и на корист целом потомству, поздравил нас једна госпођица са удесним предговором, нагласив у својем говору особито велик назадак, који народ наш трпи у овим крајевима ради још неотворене препаријације овде у Карловцу. Затим одлучно декламације. Што се њих тиче, то морамо овде особито похвалити нашу младу браћу реалце, који су нас овај пут изненадили са некојим новим комадима. И што се тиче бирања комада и труда полова, заслужују подпуну јавну похвалу, јер су особито својим избором песама показали, како дише право чисто српско срце, у млађаним грудима њиховим, одушевљено за велике и достојне чине имена српског, декламације произведе су велику сензацију у присутнима и поправљене су онаком урдношћу, како и заслужују. Зато браћо и сестре свала вам на вашем труду, дај боже и до године тако!

Кад сам већ споменуо препаријацију, не могу, а да и сам коју о том нешто кажем.

Крајемо школско стање код нас особито у горњима крајевима јакоско изгледа, о том се је већ доста говорило и писало, те се усуђујем устврдити, да то само онај може веровати, који са овим народом живи и дели с њиме заједно његове јаде и невоље. Пре смо викали и искали: дајте нама школе, а сад пошто смо их барем неколико више добили — јер се не смејемо још њиховим довољним бројем похвалити, — сад нам мањкају учитељи и за тај невнатни број наших школа, те су тако у недостатку способних сила предана наша деца какову испуњеном подчастнику или онакову учитељу римокатолику, који другде никаква места не може добити. Тако нам дакле деца наша већином само дангубе у тој назови-школи, или се одгојавају посве у туђем духу, што је особито за наш народ овде врло опасно, одак су настале те жестоке политичке борбе и промене.

Народ наш био је сав упро очи на српски сабор, очекујући од њега мелема за своје ране. Ну прили демони својим витријама уништите народ и ту последњу његову утеху, отвориле народну борбу, изазване само ради својих користолубивих интереса туђу силу на свој народ, и туђине своје рођеном брату једну у срце. Али чекајте придне душе, биће конач појом и вашемо царству, потегнуће вас народ једном за ваше црне чине пред суд, заслужена тако казни постигне сваког грешника пре или после.

Књижевност и уметност.

(Српска књижевност.) Под горњим насловом доноси „Атенеум“, мађарски књижевни лист, што је сада почео излазити у Пешти, у првом свом броју кратко белешку о српској књижевности, коју је вредно нашем свету саопштити. Белешка гласи:

На огњити српских књижевних и других интереса, у Новоме Саду, не давно оставише штапу „Све песме“ најзврснијег српског живог песника Јована Јовановића. Јовановић и мађарски читајући свет добро познаје из листова, јер је он пре свега „Витеза и мање песме Јована Пететије; Арањевог Толдију и Толдијину старост и многе баладе он је у красном и слободном преводу упознао са српском публиком, која је у ово време знала уважити племените тежње и интенцију Јовановићеву. И Кишфалудијево друштво (Kisfaludi Társaság) је принело заслугама отличнога превађача тиме, што га је за члана свога изабрало. Његове лирске песме су прави бисер и онако богате српске поезије; оне обгрљују лепоте природе, љубав, *домолубље* (у нашем језику би се ово боље казало: родољубље) и јунаштво, и за своје песме, што природу хвале, сам вели, да њих прво ружа чује, а славу их разумије. Редови, што их је жени и детету своје писао, најлепши су нажит песничке душе нежно љубећег мужа и оца. Из силних његових песама не изостаје ни здрав хумор и оштра сатира, тако, да и у овоме роду један он стоји међу српским песницима. Штета, што су га одношаји на другу стазу живота притисли, на којој му *делање мане симпатије тумачи према мађарској држави*, (allam) него *рација књижевна радња према мађарскоме песничству!*

У издању новосадске „Матице Српске“ изишла је 114. свеска Летописа са богатим садржајем. Има у њој научних, политичких и забавних дела, између других од др. Светозара Милетића: „Уставност и уставне у Србији“, чланак политичког садржаја, — што баш тамо не спада (?), јер Матица Српска требало би, да се само са забавном књижевном (szér irodalom) бави! — Извештај народних посланика разрешенога карлов. конгреса својим бирачима. Овај број Летописа, који сваке године и двапут излази, уредио је садаши секретар Матице Српске и уредник резгласне „Заставе“ Јован Вошковић.

Овако Мађар. Ми би му могли захвалити на томе, што је беспристрасно пресудио поезију нашега Змај-Јовановића. — а хвала му на темтврском саучешћу и упутству. Матица српска отсад треба Атенеум да пита, чиме ће се бавити; Милетић нека не пише о уставности у Србији, јер тиме буни против интегритета „мађарске земље“; него нека пише о уставности у Мађарској, где је и онако нема, а Змај-Јовановић нека се не усуди писати о *родољубљу*, него само о *домолубљу*, на онда ће бити тек изврстан песник и прави — Kis János! Н. Р.

У НОВОМЕ САДУ, 25. јан. Јуче и данас држана је редовна главна скупштина овораршког општинства, у којој је нови жунап за варош нашу, Андрија Флат положио заклетву, и тиме наступило ново своје звање. У подужој беседи својој, коју је најпре на мађарском, а за тим на српском и немачком језику прочитао, разложио је вел. жунап свој програм, у коме је нарочито нагласио, да ће се свагда строго придржавати закона, и у своје делање не ће се ни мало обаврати на разлику по вери и народности. У име представништва варошког одговорио је вел. жунапу др. Ст. Павловић, признајући тежак положај његов као вел. жунапа у овој вароши, и напомињући му, да он, и ако је пре био члан једне партије, сад више то не сме бити, него се мора над партајима узвијати и таква правац узети, како ће задовољити свестаност ове вароши без разлике. — После тога се прешло на решавање осталих предмета, што су стављени били за ову скупштину на дневни ред, и ми ћемо о свему овоме донети опширнији извештај у првом броју, који за овим дође.

— Министар просвете поставио је за управитеља новооснованог мађарског гимназија у Новом Саду будимског проф. Ф. Месароша, који зна српски и познаје доње Подунавље. То наименовање пропраћа „П. Лојд“ овако: „Нова гимназија има да испуни велики народни и културни задатак, — нека би тежње пуни управитељ добио тако исто и окретно професорско тела.“ Какав се друга тежња ту може мислити до — мађарење.

— Бекче званичне новине јављају, да је установљена нова православна митрополија, у којој су две српске епархије и румунско-рушњачка у Буковини. За архиепископа и митрополита постављен је стари владика буковински Хакман у Черновцу, централиста.

— Јуче се вратио из затвора сомборског Корнијелије Јовановић. На Дунаву дочекао га је многи свет са поздравом: живио!

— Подла преса, која је не давно за једнога од најчеститијих архијереја, од како је Српства, за владика А. Стојковића рекао, да је „сазрео за вешала“, хваста се сад, да је орган оне стране, на којој је и владика Грујић. Ако администратор Никанор на то обути, и то ће бити одговор.

— Представништво сл. кр. вароши *Суботице* закључило је у својој седници од 19. (31.) јан. т. г. потпомоћи окружницу, што ју је варош Нови Сад раслала свима муниципалитетима у ствари изгнава Пелагијева, и тога ради послати представку на сабор.

— П. Лојд доноси штатистичке исказе о рештанцима порезним.

С крајем г. 1867 остало је 11,452,596 фор. неутерани пристојбина. Г. 1868 порасла је ова свота

на 12, 412. 996 ф. г. 1869 13,335,955 фор. г. 1870 13,722,162 ф. г. 1871 14,596,460 форинти.

Порезне рештанције расту ујасно од године на годину. Г. 1870. чиниле су 55,000,000 ф. Код изравног пореза чиниле су рештанције г. 1870: 21,000,000 ф. г. 1871. исто толико; код потрошарине г. 1870: 600,000 ф. г. 1871 исто толико. Код штемпларине године 1870: 370,000 ф. год. 1871: 350,000 ф. код пристојбина судб. г. 1870: 13,700,000 фор. год. 1871: 14,500,000 фор. код дуванарине г. 1870: 900,000 ф. г. 1871: исто толико; код соларине г. 1870: 1,100,000 ф. год. 1871: 1,200,000 ф. код домена г. 1870: 6,500,000 ф. г. 1871: 6,800,000 фор. код држ. шума године 1870: 1,300,000 ф. г. 1871: исто толико; код рударине г. 1870: 1,600,000 ф. г. 1871: 1,500,000 ф. код земљарине у перцентима за разтеретнице г. 1870: 5,000,000 ф. г. 1871: 4,400,000 ф. код накнаде за десетак од вина г. 1870: 1,000,000 ф. г. 1871: 3,400,000 ф.

Од порезних рештанција г. 1870 није се ништа утерало, а износ готовине и вредностних папира који је 1870 чинио 85,000,000 ф. смањао се до краја год. 1871. на 61,000,000 форинти.

— Беседа српских занатлија испала је врло лепо. Било је врло занимљивих пијеса, нарочито је беседа др. Милана Јовановића о занатима и удружењу била пуна поуке и подстрека. Веселје је трајало до зоре.

— Из *Кршесваца*, у Срему, јављају нам путем брвојава, да је тамо 23. о. м. био избор местог пароха, и да је за истога изабран богослов г. *Насво Себишановић*. — У *Кулици* је изабран за пароха Л. Кабански, а некадашњи „ђакоц“ новосадски добио је само *један* глас.

— У *Ботору* давало је друштво „јединство“ на св. Саву забаву са следећим распоредом: „Химна св. Саве“, нотама А. Шулца. Говор „Судбина народа“, Р. Ковачића. „Словенска увертура“, од Титла. „Ој Милоше“, пресма Р. Милића мелодија, Ј. Ђиљаче. Декламација „Косовка дјевојка“, Ана Липовчеве. Ваљка „Јутрени поздрав“, од Ф. Вема. „Боже силни“, пресма Прерадовића сложио Товачовски. „Српски народни подпури“, од А. Срде. „Пресма св. Саве“ Ј. Сувдечића, сложио Шалгети. „Братски цвијет“ корачница, Ш. Огњеновића.

ТЕЛЕГРАМ УРЕДН. „ЗАСТАВЕ“

Пешта, 25. јан. (6. фебр.) Овде је панчевачка депутација ради оснивања панчевачке жунапије; изгледи нису повољни. — Деакова партија хоће да се распе, коју ловајевци, реформери и конзервативци поткопавају. — Пронеси се министарска листа: председник Шењек, унутрашњих послова Слави, финансије Гици, на онда Тиса, Трефорт, Паулер. Шењек је говорио данас са Живковићем, не отпира се, али се нада да ће на коректан начин до тога доћи. — Што су далматинске епархије придружене буковинској митрополији, мађарским листовима није по вољи, али за сад много и не маре; при просветном будућу биће о томе говора. Данас се српски и румунски посланици састадоше на договор. —

Српска певачка задруга у Србобрану (Сентомашу) приређује у недељу 28. јануара ове године

БЕСЕДУ С ИГРАНКОМ,

у корист свога фонда, у дворани „код „Призрена“.

Улазак од особе 1 ф. од породице 2 ф.

Одбор за приређивање.

ИСПРАВА К.

У прошлome броју овога листа изишла је погрешком „Изјава“ место „Припошано“ г. Јеромонаха Евђ. Матића; а за ствари под том рубриком не одговара уредништво у неком погледу.

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

Код подиксане општине упразниће се од 1. јула 1873. место ликовоје са годишњом платом од а. вр. фор. 600, и са ф. 200 додатка од овдашњег српског црквеног певачког друштва, коме је ликовоја уступљен и за световно певање.

Ко ово место добити жели, нека своју молбу поткрепљену нужним сведоштвама, до краја марта 1873 п. р. амо пошаље.

Из седнице црквеног одбора српске православне општине у Панчеву 28. децембра 1872.

Др. Љубомир Гађански, председник 2—3

Бранко Рајић, тајник.

СТЕЧАЈ.

На погуњење учитељски звања на ново заведена два школска разреда у општини Ст: Паланка отвара се стечај.

Прво: За учитеља III. разреда, коме је дужност скопчана са црквијем црквеним.

Друго: За учитељку женске деце, којој је у дужност осим школски предавања, децу и рурним женским пословима учити, а плата је ова на уживање ¼ сесне земље и у новци 420 фор. а. вр. годишње свакоме. Проситељи имаду се молбено, са свима, законом прописаним, за подучење учитељског звања и нужним доказима општини овој пријавити.

Из седнице ванредне скупштине срб. црквене општине старо-паланачке држале 8 Јануара 1873.

Илија Костић, перовођа. 3—3

Стеван Георгијевић, председник.

Бр. 1181. — Е. К. 481. — 1872.

СТЕЧАЈ.

Овим се отвара стечај на упразњено парохијско место у Мазину у протопопијагу личком.

Конкуренти нека поднесу овамо своје инструктиране молбенице до 22. фебруара 1873.

Из седнице епарх. консисторије држале у Пашком 29. децембра 1872.

3—3

Консисторија епарх. горњо-карловачке.

СТЕЧАЈ.

Код старе штедионице упразњено је место **заводног тајника.**

Потражиоци имају своје молбенице до 10. (22.) фебр. о. г. управи завода поднети.

Услови су за ово место:

а.) Знање немачког и мађарског језика на перу и у говору, поред који бих се пожелело знање српског језика.

б.) Доказ способности у грунтовним, порезним и вишим пословима трговачког знања.

в.) Способност за концепат.

Са овим местом скопчан је фиксум од шест стотина форината у име плате.

УПРАВА СТАРЕ ШТЕДИОНИЦЕ
у Новоме Саду.

ДР. МИЛИВОЈ ТОПОНАРСКИ

ЗЕМАЉСКИ И МЕНИЧНИ АДВОКАТ

отворно је своју адвокатску канцеларију у В. Кијкинди у кући покојног Љубе Савића. 3—3

ПРВА СРПСКА БАНКА.

1—3

ОБЈАВА.

Изабрани одбор од друге главне редовне скупштине прве српске банке, ради преустројства и повећања истог завода, пронашао је за пужно, закључити као што слеђује:

Власницима оснивачког права ставља се на расположење још неизданих **15.000 ПРИВРЕМЕНИЦА**

прве српске банке.

Она господа власници таког оснивачког права, која желе од истих учинити употребе, нег се најдуже до

31. јануара по старом кал. (12. фебруара по новом кал.) 1873.

закључно код прве српске банке у Београду, с дотичним писменом пријаве, у противном случају држаће се, да се они са свим и за навек тога права одричу.

Уједно се са пријавом за сваку на таки начин повучену привременицу јамчевина од

ЧЕТИРИ ДУКАТА

у готовом полагаје.

Та се јамчевина од дана уплате на до уплате остатка, односно примања комада, укамаћује са 15% на годину.

Рок примања истих привременица од стране госп. уплатника, као и висину на то односеће се уплате остатка, објавиће се накнадно.

Београд, ¼ јануара 1873.

УПРАВА ПРВЕ СРПСКЕ БАНКЕ.

ОБЈАВА ДРАЖБЕ.

У филијалу Малој Ремети, издаваће се дана 4. фебруара о. г. у два сата по подне, путем јавне дражбе под закуп на три године око 160. ланаца угарне земље, у два, или по околностама више комада.

У ман. Беоцину 20. јануара 1873.

1—3

Управа ман. Беоцина.

ТАЈНЕ БОЛЕСТИ

ИМПОТЕНЦИЈУ
(учмаду човечију снагу.)

лечи темељно и под јамством сјајног и трајног успеха

МРИЦ ХАНДЛЕР,

др. медицине и хирургије, магистер бабичлука и лечења очију.

ОРДИНИРА сведневно; од 11—1 сати пре подне и од 3—5 сати после подне.

Станује: Пешта, Leopoldstadt, Palatingasse бр. 13. 1. спрат бр. 14.

На хонорирана писма одма ће се одговорити. 9—10

ЈЕДАН ДУЃАН

са станом на главној пијаци, издајем на 3—6 година под кирију. Ко има вољу узети, нека се погодбе ради на мене доленодисаног обрати.

3—3

Ђорђе пл. Милекић.

МЕНИЧНА АГЕНТУРА И КОМИСИЈОНА РАДЉА

ГОЛДШТАЈНА И ДРУГА,

ГЛАВНА ТРГОВИНА У БЕЧУ; ФИЛИЈАЛ У НОВОМЕ САДУ,

продаје сваке врсте лозова, како са главним згодитцима од

600.000 И 300.000 ФРАНАКА У ЗЛАТУ,

тако и са главним згодитцима од

300.000, 250.000, 200.000, 150.000 ФОРИНАТА У БАНКАМА

по најизмеренијим условима уз месечне одплате од једне на двадесет форината.

Извучених серија од свих државних лозова може се код нас добити, које дајемо за десетине и двадесетине у деобним писмима по најјефтинијој цени.

Налози са стране извршују се најскорије.

2—3

ПОЗИВ.

У недељу 18. фебруара (2. марта) 1873. у два сахата после подне држаће се у мајстратској дворани

ЧЕТВРТА РЕДОВНА ГЛАВНА СКУПШТИНА

АКЦИОНАРА ПАНЧЕВАЧКЕ ШТЕДИОНИЦЕ,

на којој ће се о следећим предметима већати:

1. Годишњи извештај о радњи друштва.
2. Полагање рачуна са извештајем ревизионог одбора.
3. Опредељење делимака.
4. Избор управе састојеће се из друштвеног председника, заменика му, и из четир члана управе.
5. Избор ревизионог одбора од три члана.

Сва гг. акционари позивају се овим најучтиввије, да изволе на ту главну скупштину доћи.

Улазнице даваће се најдуже до 10. (22.) фебруара 1873. у друштвеној писарници у обичним посленим часовима уз депоновање деоница.

Панчево 14. (26.) јануара 1873.

ПАНЧЕВАЧКА ШТЕДИОНИЦА.

СРПСКА НАРОДНА ЗАДРУЖНА ШТАМПАРИЈА.